

GÜMRÜK UYUŞMAZLIKLARININ ALTERNATİF ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ¹

Bahadır KIR²

ÖZET

Türkçe literatürde çoğul olarak kullanılmakta olan gümrük vergisi deyimini esasen bir vergi grubunun adıdır. En geniş bir tarifile hudut vergileri olarak da adlandırabileceğimiz gümrük vergileri, objektif nitelikte dolaylı vergilerden olup; himayecilik politikasının önemli bir aracı olduğu için, istisna ve muafıkları ile tarife oranı uygulaması büyük önem taşıyan; mal ve eşyaların bir ülkenin sınırından geçişi sırasında miktar veya değer üzerinden alınan ve tahsili gümrük idarelerince yapılan vergilerdir. Kendi özel vergi kanunlarında ayrıntılı olarak düzenlenen vergi türlerinin şekle ve usule ilişkin konuları Vergi Usul Kanunu'nda düzenlenmesine karşın ilgili Kanun'un 2'nci maddesi ile gümrük idareleri tarafından alınan vergi ve resimler bu Kanun kapsamı dışında tutulmuştur. Gümrük işlemlerinden alınan vergi, resim ve diğer yükümlülükler bakımından hem genel hem de özel hükümler içeren kendine has kanun niteliğinde olan, yeni baştan ve bağımsız olarak düzenlenen Gümrük Kanunu ise 2000 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Gümrük Kanunu, gümrük idaresi ile yükümlüler arasındaki gümrük uyuşmazlıklarının çözümünde Vergi Usul Kanunu'ndan farklı bir düzenlemeye yer vermiştir. Buna göre, uyuşmazlıkların çözümünde ilk önce idari çözüm yöntemleri olan; itiraz, kimyevi tahlil sonuçlarına itiraz ve uzlaşma yöntemleri denenecek buradan bir sonuç alınamaması halinde yargı mercilerine başvurulabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Gümrük, Gümrük vergisi, Gümrük uyuşmazlıkları.

Alternative Solution Methods of Customs Disputes

Abstract

The expression “customs tax” is used as a plural in the Turkish literature but it is in fact the name of a tax group. Customs taxes, which we can define as the border taxes in the broadest sense, represent indirect taxes in the objective sense, they represent an important tool for the protectionism mechanism, the implementation of tariff rates inclusive of exceptions and exemptions therefore bear considerable importance, these taxes are collected by the customs administrations over quantity when commodities or goods pass through a country's border. With Article 2 of the Law, which concerns the regulation, and through the Tax Procedure Law, of formats & procedures of tax types that are mentioned in detail by their special tax laws, the duties and charges collected by customs administrations have been excluded from the scope of the said Law. The Customs Law Numbered: 4458, which represents a specific law, which includes both general and private provisions in terms of taxes, duties and other obligations collected from customs transactions and which was re-issued from scratch in an independent format, began implementation in the year of 2000. The Customs Law

¹ Bu makale Bahadır KIR tarafından 2018 yılında sunulan “Gümrük Uyuşmazlıklarının Alternatif Çözüm Yöntemleri” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Cumhuriyet Üniversitesi Kurum Avukatı, bahadirkir@cumhuriyet.edu.tr

has included a regulation that is different from the Tax Procedure Law concerning the resolution of customs disputes between the customs administration and incumbents. Accordingly for such disputes, the administrative resolution methods of objection, conciliation and objection according to chemical analysis results will be used initially for resolving such disputes and if these yield no results, one may apply to judicial authorities.

Key Words: Customs, Customs tax, Customs disputes.

GİRİŞ

Tarihi ilk çağa kadar giden; Hindistan'da, Mısır'da, Çin'de ve Eski Yunan'da alındığına dair bilgilerin mevcut olduğu; Türkçe literatürde çoğul olarak kullanılmakta olan ve esasen bir vergi grubunu (gümrük vergisi, eş etkili vergiler ve mali yükler) oluşturan en geniş bir tarifile hudut vergileri olarak da adlandırabileceğimiz gümrük vergileri; himayecilik politikasının önemli bir aracı olduğu için, istisna ve muafıkları ile tarife oranı uygulaması büyük önem taşıyan; mal ve eşyaların bir ülkenin sınırından geçişi (ithal, ihraç veya transit şeklinde) sırasında miktar veya değer üzerinden alınan ve tahsili gümrük idarelerince yapılan objektif nitelikli dolaylı vergilerdendir (Sidal, 1966:1; Tuncer, 2001:4-6; Dikmen, 1958:208; Tuncer, 1972:242).

Gümrük vergisi, İlk ve Orta Çağlarda ve iç refahın ticaretin memleket sınırları içinde kalmasıyla temin olunabileceğine dair düşüncenin var olduğu dönemlerde ekseriyetle mali gayeli bir vergi vasfını taşımış ve bu dönemlerde devletlerin önemli bir gelir kaynağı olmuştur (Sidal, 1966:3; Edizdoğan ve Çelikkaya, 2012:257). Korumacılık fikrinin ön planda olduğu dönemlerde devlet bir taraftan henüz gelişmekte olan yerli endüstriyi yabancı rekabetine karşı koruyabilmek için ürettiği malları koruma altına alırken, diğer taraftan da birçok malın ülkeye girişini yasaklamış veya yüksek gümrük vergisi oranları ile sınırlama altına almıştır (Yüce ve Çelikkaya, 2016:xvii). Ancak liberal akımların bir sonucu olarak 19'uncu yüzyıldan itibaren yüksek gümrük vergisi oranlarında indirime gidilmeye başlanmış ve 2'nci Dünya Savaşının ardından, "Büyük Buhran" sebebiyle uygulanan yüksek gümrük vergisi tarifelerine karşı Amerika Birleşik Devletleri'nin büyük desteği ile 1948 yılında hayata geçen Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) gümrük tarifelerinin korumacı etkisini önemli ölçüde azaltmıştır. GATT ile birlikte uluslararası ticaretin önündeki sınırlamalar kaldırılarak, uluslararası ticaretin serbestleştirilmesine ciddi bir katkı sağlanmış ve üye ülkelerde uygulanan ortalama gümrük vergisi oranları %40'lardan günümüzde %5-6'lar seviyesine kadar düşmüştür. Çok taraflı bir anlaşmadan ibaret olan GATT nihayet 01.01.1995 tarihinde uluslararası bir organizasyon olan ve Türkiye'nin de 26.03.1995 tarihinde üyeliğinin başladığı Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) dönüşmüştür (Edizdoğan ve Çelikkaya, 2012:257-265; Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2018). Örgütün kurulmasıyla birlikte gümrük vergilerinde ve ticaretin önündeki diğer engellerde karşılıklı indirimlere gidilmesi anlayışı devam ettirilmiştir (Edizdoğan ve Çelikkaya, 2012:265).

Gümrük Birliği'nin ve serbest ticaret anlaşmalarının da büyük katkısı ile dünya ticaretinin serbestleştirilmesi yönündeki çabaların bir sonucu olarak son yıllarda birçok ülkede gümrük vergisinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payı azalmaktadır. Gümrük vergileri devlete gelir sağlama amacından uzaklaşsa da yerli sanayiye koruma amacına hizmet etme noktasında ise hala önemini korumaktadır (Yüce ve Çelikkaya, 2016:xvii).

Gümrük mevzuatı ve uygulamasında Avrupa Birliği'ne uyum sağlamak ve Türkiye'de etkili bir gümrük rejimine işlerlik kazandırmak amacıyla çıkarılan ve halen uygulanmakta olan 4458 sayılı Gümrük Kanunu (Tuncer, 2001:81) kendine has ve bağımsız yapısı ile çalışmanın konusunu oluşturan gümrük idaresi ile yükümlüler arasında meydana gelmesi muhtemel uyuşmazlıkların çözümünü de 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'ndan farklı bir şekilde düzenlemiştir. Yükümlüler, gümrük idaresi ile aralarında meydana gelecek uyuşmazlıkları doğrudan yargı mercilerine taşıyamamakta, evvela idari çözüm yöntemlerini tüketmek zorundadır.

Çalışmada, öncelikle uyuşmazlık ve gümrük uyuşmazlığının tanımlaması yapıldıktan sonra gümrük vergisi uyuşmazlıkları için öngörülen idari çözüm yöntemleri olan itiraz, kimyevi tahlil sonuçlarına itiraz ve uzlaşma yöntemi ayrıntılı olarak mevzuat çerçevesinde açıklanacak, daha sonra ise alternatif bir çözüm yöntemi olarak önerilen uyuşmazlıkların sulh yolu ile halli ele alınacaktır.

I. UYUŞMAZLIK VE GÜMRÜK UYUŞMAZLIĞI KAVRAMI

Uyuşmazlık, Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğünde “*uyuşmama durumu*” olarak tanımlanırken (Akalin, 2011:2431), Hukuk Sözlüğünde ise “*niza, ihtilaf, çekişme, dava, kavga, anlaşmazlık, görüş farklılığı*” olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2011:596-1433).

Kavram olarak uyuşmazlık; iki hukuk süjesi (öznesi) arasında bir hakkın, borcun, ödevin, bir hukuki durumun varlığı ve kime ait olduğu konusunda ortaya çıkan anlaşmazlık durumunu ifade etmektedir (Candan, 2018).

Genel tanımlama ile uyuşmazlık, karşılıklı iki tarafın, bir konu üzerinde değişik görüşlere sahip olmaları nedeniyle, düşülen anlaşmazlığı ifade etmektedir (Kocahanoğlu, 1982:17). Bu çerçevede gümrük uyuşmazlığının kısa bir tanımını ortaya koyacak olursak; gümrük uyuşmazlığı, gümrük idaresi ile yükümlüler arasında bir konu üzerinde değişik görüşlere sahip olunması hasebiyle düşülen anlaşmazlık durumudur.

Gümrük Kanunu uygulamasında, gümrük idaresi ile yükümlüler arasında doğabilecek uyuşmazlıklar sadece vergiler ile sınırlı olmayıp geniş kapsamlı ve çok değişik şekil ve içerikte olabilir (Tuncer, 2001:280; Tuncer, 2000). Genel olarak gümrük uyuşmazlıkları; gümrük işlemleri ve bu süreçteki uygulamalar, yükümlü ile gümrük idaresi arasında menşe ile gümrük kıymeti tespiti, ticaret politikası önlemleri, vergiyi doğuran olay, tebliğ, tahakkuk ve tahsil işlemleri ile idari uygulamalar, ceza kesme ve usul hükümleri konularında ortaya çıkmakla birlikte uyuşmazlıkların eşyanın nitelik ve kıymeti gibi unsurlar üzerinde yoğunlaştığını söylemek mümkündür (Saygılıoğlu ve Akçin, 2015:447).

Gümrük uyuşmazlıkları iki şekilde, iki aşamada veya iki ayrı zamanda ortaya çıkabilmektedir. Bunlardan birincisi, gümrüğe tabi eşyanın henüz gümrük içerisinde ya da gümrük denetiminde bulunduğu sırada ortaya çıkmasıdır. İkincisi ise gümrüğe tabi eşyanın tüm gümrük işlemleri yapılarak serbest bırakıldıktan bir başka ifadeyle eşya millileştikten sonra ortaya çıkabilmesidir (Kızılot ve Kızılot, 2012:496; Saygılıoğlu ve Akçin, 2015:447; Saygılıoğlu, 2003).

II. GÜMRÜK UYUŞMAZLIKLARININ KAPSAMI

Gümrük Kanunu kapsamında ortaya çıkması muhtemel uyuşmazlıklar; gümrük vergisinden kaynaklanan uyuşmazlıklar ve gümrük vergisi dışındaki

işlemlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar olmak üzere iki başlık altında toplanabilir (Tuncer, 2001:280; Saygılıoğlu ve Akçin, 2015:447).

Bu çerçevede yükümlüler sadece gümrük idarelerince tarh edilen vergiye değil diğer gümrük işlemlerine de itirazda bulunabilirler (Tuncer, 2001:285; Tuncer, 2000). Yükümlülerin gümrük idarelerinin işlemlerine karşı itirazda bulunabileceği haller üç başlık altında toplanabilir (Tuncer, 2001:285; Tuncer, 2000; Saygılıoğlu ve Akçin, 2015:448; Selen, 2013:217):

- Gümrük vergilerine itiraz,
- Cezalara itiraz,
- İdari kararlara itiraz.

Bu sıralama içerisinde gümrük vergilerinin önemli bir yeri ve ağırlığı vardır. Gümrük vergilerine itiraz sebepleri ise dört başlık altında toplanabilir (Tuncer, 2001:285; Tuncer, 2000; Saygılıoğlu ve Akçin, 2015:448; Selen, 2013:217; Kızılot ve Kızılot, 2012:498-502):

• Konu Nedeniyle Yapılan İtirazlar: Eşyanın nitelik ve mahiyetinin belirlenmesinde hata yapılması veya eşyayı gümrük vergisinden istisna tutan hükümlerin hiç uygulanmaması veya yanlış uygulanması halinde söz konusu olmaktadır.

• Matrah Nedeniyle Yapılan İtirazlar: Verginin hesaplanmasına esas teşkil eden matrahın veya miktarın tespit edilmesi esnasında hata yapılması halinde söz konusu olmaktadır.

• Tarife Nedeniyle Yapılan İtirazlar: Dış ticaret işlemlerine konu olan eşya, bilinen ticari isimleri ile değil, Dünya Gümrük Örgütü'nce düzenlenen ve tüm üye ülkelerce kullanılan rakamlarla sınıflandırılmış kodlarla ifade edilir. Gümrük vergileri de yürürlükte olan gümrük tarifesi esas alınarak belirlendiğinden, eşyanın bulunduğu pozisyonun karşılığında gösterilen vergi oranından başka bir oran kullanılarak verginin hesaplanması hali yükümlüler tarafından itiraza konu edilebilir.

• Diğer İtiraz Nedenleri: Uluslararası anlaşmaların hiç uygulanmaması veya yanlış uygulanması veya eşyanın menşeinin belirlenmesinde hata yapılması gibi nedenler diğer itiraz nedenleri olarak gösterilebilir.

III. GÜMRÜK UYUŞMAZLIKLARININ ÇÖZÜMÜNDE TEMEL İLKELER

Gümrük idaresi ile yükümlüler arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde izlenecek yöntemler diğer vergi uyuşmazlıkları ile ilgili çözüm yöntemlerinden oldukça farklıdır. Bu nedenle gümrük uyuşmazlıklarının çözümünde benimsenen temel ilkeler şu şekilde sıralanabilir (Tuncer, 2001:282-284; Tuncer, 2000; Saygılıoğlu ve Akçin, 2015:448-449; Yüce ve Çelikkaya, 2016:175-176):

• Gümrük cezalarının uygulanması genellikle vergiye bağlıdır yani ceza kesilebilmesi için öncelikle verginin tahakkuk etmesi gerekir. Buna bağlı olarak vergi ve cezalara ilişkin uyuşmazlıklar ile bunların çözümü Gümrük Kanunu'nda ayrı ayrı düzenlenmiştir.

• Gümrük uyuşmazlıklarının çözümündeki yöntemler aşamalı olarak düzenlenmiştir. Buna göre, uyuşmazlıkların çözümünde ilk önce idari çözüm

yöntemi denenecek buradan bir sonuç alınamaması halinde yargı mercilerine başvurulabilecektir. Yükümlülerce idari çözüm yöntemleri denenmeden veya tamamlanmadan dava açılması halinde bu talep merci tecavüzü nedeniyle reddedilecektir. Vergi Usul Kanunu'nun 377'nci maddesine istinaden ise mükellefler idari çözüm yöntemini denemeden idare ile aralarındaki ihtilafı konuyu yargıya taşıyabilmektedir. Gümrük Kanunu çerçevesinde itiraz yoluna başvurmak zorunlu iken Vergi Usul Kanunu'nda uyuşmazlığın tarafı mükellef itiraz yolunu tüketmeden dava yoluna başvurabilmektedir.

- Kendilerine tebliğ edilen gümrük vergileri, cezalar ve idari kararlara karşı yükümlüler bir üst makama, üst makam yoksa aynı makama verecekleri bir dilekçeyle itiraz edebilirler. Ancak ihtirazi kayıtla verilen beyannameler hariç yükümlülerin gümrük idarelerine verdiği beyannameler ile kendileri tarafından hesaplanan gümrük vergilerine itiraz hakkı yoktur.

- Gümrük idaresince alınan kararlara karşı idari yargı mercilerine başvurulması alınan kararın uygulanmasını durdurmaz. Bu nedenle, uyuşmazlık ile ilgili olarak dava açılırken, yürütmenin durdurulmasının da talep edilmesi gerekmektedir (Bozkurt, 2012). İYUK m. 27 gereği gümrük vergisi dışındaki vergilerde uyuşmazlık yargıya intikal ederse beyana dayalı vergiler dışında yürütme talep edilmeksizin kendiliğinden duracaktır.

IV. GÜMRÜK UYUŞMAZLIKLARININ İDARİ (BARIŞÇIL) ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ

Vergi sorunlarının hukuki uyuşmazlık haline getirilip yargı yoluna gidilmeden çözüme kavuşturulmasına vergi sorunlarının idari aşamada çözüm yöntemleri denilmektedir (Yüce ve Çelikkaya, 2016:172).

Gümrük vergisine ilişkin uyuşmazlıkların idari çözüm yöntemlerine Gümrük Kanunu'nun 242-244'üncü maddeleri arasında yer verilmiştir. Bu çözüm yöntemleri; itiraz, kimyevi tahlil sonuçlarına itiraz ve uzlaşma olmak üzere üç başlık halinde sıralanabilir.

Gümrük Kanunu'nun ilk halinde idari çözüm yöntemi olarak Kanun'un 242'nci maddesinde düzeltme talebine yer verilmiştir. Ancak 5911 sayılı Kanun'un 64'üncü maddesi ile ilgili madde hükmü değiştirilerek düzeltme talebi kaldırılmıştır. Düzeltme talebinin kaldırılarak yerine itiraz müessesesinin getirilmesinin gerekçesi olarak ise düzeltme talebinin uygulamada beklenen sonuçları vermemesi gösterilmiştir. Fiilen çok da yarar sağlamayan, buna karşın zaman kaybına ve masrafa neden olan düzeltme uygulaması böylece sona erdirilmiştir (Kılıç, 2013:369).

Gümrük Kanunu'nun ilk halinde olmayan 2011 yılında 6111 sayılı Kanun'un 137'nci maddesi ile getirilen uzlaşma müessesesi ise idari çözüm yöntemleri arasında en yeni olanıdır. Uzlaşma müessesesinin Gümrük Kanunu'na alınmasının gerekçesi olarak ise iç vergilerde olduğu gibi gümrük idaresince alınan vergiler içinde uzlaşma imkânından yararlanılabilmemesinin temini gösterilmiştir.

A. İTİRAZ

Gümrük idaresi ile yükümlüler arasındaki uyuşmazlıkların çözümündeki ilk yöntem tabiri yerindeyse, ön idari yargı mahiyetinde olan itiraz incelemesidir (Tuncer, 2001:288; Kılıç, 2013:374). İtiraz başvurusu, yargı yerlerine

başvurulmadan önce ilgililerce tüketilmesi gereken zorunlu idari başvuru yoludur (Danıştay 7. Dairesi T.06.10.2005, E.2004/3623, K.2005/2342). İtiraz yöntemi Gümrük Kanunu'nun 242'nci maddesinde düzenlenmiştir.

Mülga Gümrük Kanunu'nun 78'inci maddesinde ise itiraz sebepleri; *“eşyanın vergi tahakkukuna esas tutulan teknik mahiyet ve niteliklerinin tayin ve tespitinde isabetsizlik bulunması, eşyanın tarifeye tatbikinde hata edilmesi, kıymet esasına göre vergiye tabi eşyanın kıymetinin yanlış tayin ve tespit olunması, milletlerarası anlaşmaların yanlış tatbik edilmiş veya hiç itibara alınmamış bulunması, muaflik hükümlerinin yerine getirilmemiş veya yanlış tatbik edilmiş olması, ağırlık esaslarının uygulanmasında hata edilmesi, eşyanın menşeyinin yanlış tespit olunması”* şeklinde sıralanmıştır. Mülga Gümrük Kanunu'na nazaran 4458 sayılı Gümrük Kanunu itiraz nedenlerini maddeler halinde sıralamak yerine daha geniş kapsamlı olarak *“itirazlar”* başlığı altında toplamıştır. İtiraz nedenlerinin Mülga Gümrük Kanunu'nda olduğu gibi tek tek sayılmaması uygulama açısından daha isabetli bir karar olmuştur. Nitekim Danıştay geçmişte vermiş olduğu bir kararda (Danıştay 7. Dairesi E.1985/406, K.1991/888); eşyanın eksik çıkması nedeniyle antrepo işletmecisine düzenlenen ödeme emrine karşı idari itiraz sebepleri arasında sayılmadığı için idari itiraz yoluna başvurulamayacağına genel hükümlere göre adli mercilere gidilmesine hükmetmiştir (Yüce ve Çelikkaya, 2016:178).

İtiraz yöntemi gümrük idaresince tesis edilen idari işlemin dava konusu edilebilmesi için tüketilmesi zorunlu bir başvuru olup, söz konusu düzenlemedeki amaç, diğer idari başvurularda olduğu gibi, idareye, yargı yolunun kullanılmasından önce, işleminin hukuka uygun olup olmadığının, hiyerarşik yollardan kontrolünü yapmak, şayet hukuka aykırı bir durum var ise bu aykırılığı, işlemi geri almak, düzeltmek, kaldırmak veya yeni bir işlem tesis etmek yoluyla gidermek imkânını tanımaktır (Danıştay 7. Dairesi T.28.02.2007, E.2006/567, K.2007/811).

1. İtirazın Kapsamı

Gümrük Kanunu'nun 242'nci maddesi incelendiğinde yükümlülerin kendilerine tebliğ edilen gümrük vergileri, cezalar ve idari kararlara karşı bir dilekçe ile itiraz edebilecekleri görülecektir. Bunlardan gümrük vergileri; ilgili mevzuat gereğince eşyanın ithali veya ihracında uygulanan ve gümrük idarelerince tahsili gereken gümrük vergisi, eş etkili vergiler ve mali yüklerin tümünü ifade eder. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğüne yayınlanan 15.01.2013 tarih ve 2013/01 sayılı Genelge'de konu ile ilgili olarak *“gümrük vergileri tanımı içine giren her türlü alacak ve bunların cezaları ile Gümrük Kanunu hükümlerine tabi diğer para cezalarına karşı Gümrük Kanunu'nun 242'nci maddesine göre idari itiraz yolu kullanılacaktır.”* şeklinde bir açıklama yapılmıştır. Gümrük vergileri tanımı içine giren her türlü alacak ve bunların cezaları ile Gümrük Kanunu hükümlerine tabi diğer para cezalarına karşı idari itiraz yöntemi tahakkuk aşaması ile sınırlı olup tahsilat aşamasında diğer vergilerde olduğu gibi 6183 sayılı Kanun hükümleri uygulanacaktır (Yüce ve Çelikkaya, 2016:179). Ayrıca ithalat esnasında alınmakla birlikte tarh, tahakkuk ve tahsili başka kurumlarca yapılan vergiler itiraz yöntemi kapsamı dışındadır (Kılıç, 2013:370).

Yükümlülerin itiraz edebilecekleri idari kararlar ise Gümrük Kanunu'nun 6'ncı maddesi kapsamında gümrük mevzuatının uygulanmasına ilişkin kararlardır. Gümrük idaresince, gümrük mevzuatı kapsamına alınmayan idari kararlar idari

itiraz prosedürüne tabi değildir (Danıştay 7. Dairesi T.09.10.2007, E.2007/1745, K.2007/4096).

2. İtirazın Süresi

Yükümlüler kendilerine tebliğ edilen gümrük vergileri, cezalar ve idari kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde itiraz edebilir (Gümrük Kanunu (GK), m. 242). Bu süre hak düşürücü süre niteliğinde olup (Yüce ve Çelikkaya, 2016:180) bu başvuru için öngörülen ve kamu düzeniyle ilgili olan süreye uyulmamış olması halinde, bu durumun idari yargı yerlerinde kendiliklerinden nazara alınması, İdari Yargılama Hukuku'nun gereklerindedir (Danıştay 7. Dairesi T.06.10.2005, E.2004/3623, K.2005/2342).

İtirazların süresi içerisinde olup olmadığının tespitinde;

a) Taahhütlü olarak posta yoluyla yapılacak itirazlarda, itiraz dilekçesinin postaya verildiği tarih,

b) Posta yoluyla veya doğrudan ilgili gümrük idaresine yapılacak itirazlarda, itiraz dilekçesinin itiraz yapıldığı gümrük idaresinin kaydına giriş tarihi, dikkate alınacaktır (Gümrük Yönetmeliği (GY), m. 585/4). Gümrük Yönetmeliği'nin ilgili maddesi ile itirazın; itiraz dilekçesinin idarenin kayıtlarına giriş tarihinde mi yoksa postaya verildiği tarihte mi yapılmış sayılacağı hususuna da açıklık getirilmiştir. Keza Gümrük Kanunu'nun 14'üncü maddesinin 3'üncü fıkrasında; *“Bu Kanun'a göre gümrük idaresine yapılacak yazılı başvurular posta ile taahhütlü olarak gönderilebilir. Bu takdirde başvurunun postaya verildiği tarih gümrük idaresine verilme tarihi yerine geçer.”* denilerek konuya netlik kazandırılmak istenilmiştir.

15 günlük itiraz süresi hesaplanırken 6183 sayılı Kanun'un 8'inci maddesi, Vergi Usul Kanunu'nun 18/1'inci maddesi ve İdari Yargılama Usul Kanunu'nun 8/1'inci maddesinde belirtildiği üzere tebliğ gününün dikkate alınmaması gerekmektedir (Kılıç, 2013:375).

3. İtiraz Dilekçelerinin Verileceği Makamlar

Yükümlüler itiraza konu gümrük vergileri, cezalar veya idari kararlara karşı tebliğinden itibaren on beş gün içinde bir üst makama, üst makam yoksa aynı makama bir dilekçe ile itiraz edebilirler. Buna göre, itiraz konusu işlemi gümrük müdürlüğü gerçekleştirmiş ise üst makam Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü olacaktır. Eğer itiraz konusu kararın alındığı idare Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü ise üst makam Gümrük ve Ticaret Bakanlığı olacaktır (Kılıç, 2013:371; Saygılıoğlu ve Akçin, 2015:452). Yazılı metinlerde konusuna göre itiraz makamı olarak Bakanlığın muhtelif Genel Müdürlükleri gösterilmiş ise de doğrudan buraya itiraz edilebilecektir (Kılıç, 2013:371).

İtiraz dilekçeleri süresi içinde yanlış makama verilirse, itiraz süresinde yapılmış kabul edilir ve idarece yetkili makama ulaştırılır (GK, m. 242/3).

4. İtiraz Dilekçeleri Üzerine Yapılacak İncelemeler

Dilekçeler verildikleri makamda öncelikle; itirazın süresi içinde yapıp yapılmadığı, dilekçeyi verenin yetkili olup olmadığı, itirazın doğru makama yapıp yapılmadığı gibi şekil ve usul yönlerinden incelenmektedir. İncelenen hususlar

hakkında bir eksiklik görüldüğünde buna ilişkin karar alınarak ilgisine bildirilir. Bu karara karşı ilgililer idari yargı mercilerine başvurabilirler.

Şekil ve usul yönünden yapılan incelemede bir eksikliğin olmaması halinde işin esas yönünden incelemesine geçilir. İtirazlar, uyuşmazlığa konu beyanname ve diğer her türlü belge ile eşyadan alınacak örnek, örnek alınmasının mümkün olmadığı durumlarda eşyanın kendisi veya fotoğraf, katalog, prospektüs gibi eşyayı görmeden fikir verecek diğer belgelerin incelenmesi veya gerek duyulması durumunda ilgili gümrük idaresinin de görüşü alınarak itirazın kabulü veya reddi yönünde karara bağlanır. Kabul veya ret şeklinde verilen her iki kararda konunun idare içinde görüşülme sürecini bitirme anlamında kesindir (Kılıç, 2013:373-374).

Yükümlülerce yapılan itirazlar haksız bulunursa, itiraz başvurusu reddedilir ve dosya kapatılır. Yapılan itirazların haklı bulunması halinde gerekli düzeltme işlemlerinin yapılması için ilgili gümrük idaresine emir verilir (Saygılıoğlu ve Akçin, 2015:452). Gümrük idaresi ya işlemini tamamen kaldırır ya da itiraz kararı doğrultusunda yeniler. Yenilenen işlem ilgisine tebliğ edildiğinde buna karşı da süresi içinde haklı gerekçelerle itiraz edilebilir (Kılıç, 2013:374).

5. İtirazların Karara Bağlanmasından Önce Eşyanın Çekilebilmesi

Yükümlüler, mercilerince verilecek kararlardan evvel, uyuşmazlık konusu eşyayı çekmek isterler ise: *“kararların yükümlüce tebellüğ edilmiş olması ve taleplerinin bir dilekçe ile gümrüğe verilmiş olması; yükümlünün beyanına göre yapılan vergi tahakkukları ile gümrük idaresince tahakkuk ettirilen bütün vergiler arasındaki farkın ve para cezalarının teminata bağlanması; uyuşmazlığın idari yargı merciine intikali halinde bu hususun belgelenmesi; idarece gerekli görülecek her türlü bilgi veya belgenin sunulması”* şartlarıyla istekleri kabul edilir ve eşyanın çekilmesine izin verilir (GY, m. 587/1).

Ancak vergi tahakkukunun kesinleşmesinden evvel idare ile yükümlü arasında meydana gelen uyuşmazlık yürürlükteki yasaklama ve kısıtlama hükümlerini ihlal eder nitelikte olduğunda bu hüküm tatbik edilmez.

Yükümlünün beyanına göre yapılan vergi tahakkukları ile gümrük idaresince tahakkuk ettirilen bütün vergiler arasındaki farkın ve para cezalarının teminata bağlanmasında düşük kıymet beyanı şüphesi ile kıymet araştırması yapılan durumlarda, araştırmanın talep edildiği tarihten itibaren bir yılda nihayete ermemesi durumunda, gümrük idaresinde mevcut verilere göre işlem sonuçlandırılır. Bu süreden sonra alınan cevaplar çerçevesinde vergi farkı meydana gelen durumlarda gerekli işlemler yapılır (GY, m. 587/2-3).

6. İtirazların Cevaplandırılma Süresi

İdareye intikal eden itirazlar otuz gün içinde karara bağlanarak ilgisine tebliğ olunur (GK, m. 242/2). Üst makam olarak Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlükleri kendilerine intikal eden itiraz taleplerini, otuz gün içinde karara bağlayarak yükümlüye tebliğ etmek zorundadır. Bölge Müdürlüklerinin bu zorunluluğa uymayarak, itiraz talebine cevap vermemeleri hali itiraz talebinin zımnen reddedildiği anlamına gelmektedir. Bölge Müdürlükleri gibi Gümrük ve Ticaret Bakanlığı da kendisine intikal eden itiraz taleplerini, otuz gün içinde karara bağlayarak kararını yükümlüye tebliğ etmek zorundadır (Saygılıoğlu ve Akçin, 2015:452).

7. İtirazın Gümrük Vergilerinin Ödenme Süresine Etkisi

İtiraz, kanunlarda tanınan süreler üzerinde etkisi olan bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Gümrük Kanunu'nun 198/1'inci maddesinde; *“69'uncu madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, yapılan kontrol ve denetlemeler sonucunda hiç alınmadığı veya noksan alındığı belirlenen gümrük vergileri ile işlemleri daha sonra yapılmak üzere teslim edilen eşyaya ilişkin gümrük vergilerinin, yükümlüye tebliğ edildiği tarihten itibaren on beş gün içinde ödenmesi zorunludur.”* denilmektedir. Yine ilgili Kanun'un 198/2'nci maddesinde; *“Tebliğ edilen gümrük vergilerine karşı 242'nci madde çerçevesinde gümrük idareleri nezdinde itiraz edilmesi ödeme süresini keser. Ödeme süresi idarenin ya da yargı mercii kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren yeniden başlar.”* denilmektedir.

Buna göre yükümlünün tebliğ edilen gümrük vergilerine karşı itiraz etmesi ödeme süresini kesecek ve ilgili gümrük idaresince gerek ilk defa yapılacak tebligatta gerekse itiraz üzerine yapılacak tebligatta ya da yargı kararı neticesinde yapılacak tebligatın her birinde yükümlüye on beş günlük ödeme süresi verilecektir (Kılıç, 2013:387).

8. İtirazın Para Cezasına Etkisi

Genel bütçeye gelir kaydedilmesi gereken idarî para cezalarının tahsil edilebilmesi için kesinleşmesi zorunludur (Kabahatler Kanunu, m. 17/4). Yani genel bütçeye gelir olarak kaydedilen gümrük idare para cezalarının tahsil edilebilmesi için idari çözüm yöntemlerinin ve yargısal çözüm yöntemlerinin tamamlanması gerekmektedir.

9. İtirazın İdari Kararlara Etkisi

Gümrük idarelerince verilen yazılı kararlar itiraz yolu açık olmak üzere gerekçeli olarak alınır, bu hususlar kararda belirtilir ve alınan kararlar gümrük idarelerince derhal tatbik edilir (GK, m. 6).

Gümrük idarelerince alınan kararlar iptal edilmediği veya geri alınmadığı sürece uygulanmak zorundadır. Yani idari kararlara karşı yapılan itiraz başvurusu, kararların uygulanmasını durdurmaz.

B. KİMYEVİ TAHLİL SONUÇLARINA İTİRAZ (İKİNCİ TAHLİL)

Gümrük vergilerinin özelliğinden kaynaklanan bu itiraz şekli Gümrük Kanunu'nun 243'üncü ve Gümrük Yönetmeliği'nin 588-590'ıncı maddeleri arasında düzenlenmiştir (Tuncer, 2001:289).

Gümrük vergilerinin hesaplanmasında esas alınan kimyevi tahlil sonuçlarına karşı tebliğinden itibaren on beş gün içinde yazılı olarak itiraz edilebilir. İtiraz üzerine, yükümlünün talebi halinde gümrük kimyageri olmayan bir gözlemci kimyagerin de hazır bulunmasıyla, gümrük laboratuvarında görevli olan ve ilk tahlili yapan kimyager dışındaki iki kimyagerce ikinci tahlil yapılır. Üç kimyagerden fazla kimyager bulunmayan gümrük laboratuvarında yapılan tahlile itiraz durumunda, ikinci tahlil en az iki kimyager bulunan en yakın gümrük idaresine ait laboratuvarında yaptırılır. Eşyanın teknik özelliklerinin ve niteliklerinin tespiti yönünden ikinci tahlil sonucu kesindir (GK, m. 243).

1. Birinci Tahlile İtirazın Nedenleri

Yapıtılan birinci tahlil sonucu, gümrük beyannamesinde beyan edilen GTİP’nu teyit ediyor ise yükümlünün buna itiraz etmesini gerektirecek bir neden yoktur. Ancak, birinci tahlil sonucu beyanı teyit etmiyor ise bu durum da yükümlü farklı sonuçlarla karşı karşıya kalabilir.

1) Gümrük idaresince tahlil sonucuna göre tahakkuk ettirilecek gümrük vergileri daha fazla olabilir.

2) Beyan edilen GTİP’ndaki eşya vergiden muaf olduğu halde tahlil sonucu belirlenen GTİP’ndaki eşya vergiye tabi olabilir.

3) Beyan edilen GTİP’ndaki eşya dış ticaret politikası önlemlerine tabi olmadığı veya daha hafifine tabi olduğu halde (ithali-ihracı yasaklı, lisansa, şarta, kısıntıya veya uygunluk belgesine tabi olma) tahlil sonucu belirlenen GTİP’ndaki eşya dış ticaret politikası önlemlerine tabi olabilir veya daha ağına tabi olabilir.

Birinci tahlil sonucu beyanıyla uyuşmayan yükümlü hem gümrüğe karşı gerçek olmayan beyanda bulunmuş hem de gümrük vergilerini cezalı ödemek veya dış ticaret politikası önlemlerine tabi olmakla karşı karşıya kalmıştır. İşte sayılan bu nedenlerle, yükümlünün beyanından farklı çıkan birinci tahlil sonucuna itiraz etmesi ve ikinci tahlil istemesi kuvvetle muhtemeldir (Kılıç, 2013:393-394).

2. Kimyevi Tahlil Sonuçlarına İtirazın Kapsamı

Gümrük Kanunu’nun özel itiraz düzenlemesi olan kimyevi tahlil sonuçlarına itirazın kapsamını dış ticaret konusu eşyayı tanıma amacıyla yapılan birinci tahlil sonucu oluşturmaktadır (Kılıç, 2013:388).

3. İtirazın Süresi, Şekli ve Başvurulacak Makam

Gümrük vergilerinin hesaplanmasında esas alınan kimyevi tahlil sonuçlarına karşı tebliğinden itibaren on beş gün içinde Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüklerine yazılı olarak itiraz edilebilir (GK, m. 243/1).

İtiraz dilekçesinde, beyanname numarası ve tescil tarihi ile eşyanın cins ve türü, tahlile ne yönden itiraz edildiği, gözlemci kimyager bulundurulup bulundurulmayacağı, bulundurulacak ise adı soyadı ve adresi gösterilir (GY, m. 588).

Genel itiraz yolunun düzenlendiği 242’nci maddede; itiraz dilekçesinin süresi içinde yanlış makama verilmesi durumunda, itirazın süresi içinde yapıldığı kabul edilip idarece yetkili makama ulaştırılacağı belirtilmesine karşın kimyevi tahlil sonuçlarına itirazın düzenlendiği 243’üncü maddede benzer bir hükme yer verilmemiştir.

4. İtiraz Dilekçeleri Üzerine Yapılacak İşlemler

Dilekçeler verildikleri makamda öncelikle; itirazın süresi içinde yapılmadığı, dilekçeyi verenin yetkili olup olmadığı gibi şekil ve usul yönlerinden incelenmektedir. İncelenen hususlar hakkında bir eksiklik görüldüğünde buna ilişkin karar alınarak ilgisine bildirilir. Bu karara karşı ilgililer idari yargı mercilerine başvurabilirler (Kılıç, 2013:373).

İdarece yapılan inceleme sonunda şekil ve usul yönünden bir eksikliğin olmaması durumunda ve eşyanın örneklerinin hala gümrükte olduğu saptanırsa, ikinci tahlil için numune başına 600 TL ücret alınır.

Birinci tahlilin yapıldığı gümrük laboratuvarında görevli olan ve ilk tahlili yapan kimyager dışındaki iki kimyagerce ikinci tahlil yapılır. Yükümlünün talebi durumunda, gümrük idareleri, gümrük kimyageri olmayan bir gözlemci kimyagerin de ikinci tahlilde hazır bulunmasına izin verirler. Üç kimyagerden fazla kimyager bulunmayan gümrük laboratuvarında yapılan tahlile itiraz durumunda, ikinci tahlil en az iki kimyager bulunan en yakın gümrük idaresine ait laboratuvarda yaptırılır. Birinci tahlilin gümrük laboratuvarı haricinde bir laboratuvarda yapılması durumunda ikinci tahlil Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğüne uygun görülecek bir laboratuvarda yaptırılır (GK, m. 243/2; GY, m. 589).

5. İtirazın Sonuçları

Eşyanın teknik özelliklerinin ve niteliklerinin belirlenmesi cihetiyle ikinci tahlil sonucu kesindir (GK, m. 243/3). Bu nedenle, yükümlülere ikinci tahlil sonucu ile bu sonuç gereğince yapılan tarife uygulaması ve tahakkuk ettirilen vergiler duyurulur (GY, m. 590).

İkinci tahlil sonucu birinci tahlil sonucunu teyit ediyor ise yükümlüye ikinci tahlil sonucu ile birlikte, tahakkuk ettirilen gümrük vergileri bildirilir. Bu durumda yükümlü tahakkuk ettirilen gümrük vergilerine karşı, Gümrük Kanunu 242'nci maddeye göre Bölge Müdürlüğüne genel itiraz yöntemi ile itiraz edebilir.

İkinci tahlil sonucu birinci tahlil sonucundan farklı ise gümrük idaresi eşyanın ikinci tahlil sonucunda belirlenen teknik özellik ve niteliklerini dikkate almak yoluyla, gümrük vergilerini tahakkuk ettirip yükümlüye bildirir. Yükümlü bu işleme karşı da Gümrük Kanunu 242'nci maddeye göre Bölge Müdürlüğüne genel itiraz yöntemi ile itiraz edebilir.

Gümrük idareleri birinci tahlil sonucu ile yetinmeyip yükümlünün talebi olsun veya olmasın ikinci tahlili yaptırabilir. Ancak, Gümrük Kanunu'nun 243/3'üncü maddesinde yer alan; *"İkinci tahlil sonucu, eşyanın teknik özelliklerinin ve niteliklerinin belirlenmesi yönünden kesindir."* hükmü hem gümrük idaresini hem de yükümlüyü bağlayıcı niteliktedir (Kılıç, 2013:395-397).

C. UZLAŞMA

Uzlaşma; *"mutabakat, konsensüs, karşıtlar arasındaki anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması yoluyla birlik sağlama"* gibi anlamlara gelmektedir (Türk Dil Kurumu, 2018). Hukuki açıdan ise uzlaşma; *"ortaya çıkan uyuşmazlıkların barış içinde çözümlenmesi"* anlamına gelmektedir (Yılmaz, 2011:1433).

Diğer çözüm yöntemlerinden tarafların aralarındaki sorunu *"beraber"* çözmelerine imkân sağlamasıyla ayrılan uzlaşma müessesesi Türk Vergi Hukuku'na ilk olarak Vergi Usul Kanunu'nun 4'üncü Kitabının 3'üncü Kısımına Vergi Usul Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Hükümler Eklenmesi Hakkında Kanunun 22'nci maddesiyle eklenen 3'üncü Bölüm ile 1963 yılında girmiştir (Yavaşlar, 2008:310).

1963 yılından bugüne değin vergi idaresi ile mükellefler arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde başvurulan barışçıl yöntemlerden biri olan uzlaşma müessesesi gümrük vergileri ve cezalarına ilişkin olarak ise ancak 2011 yılında uygulama alanı bulmuştur.

Uzlaşma müessesesi Gümrük Kanunu'nun 244'üncü maddesinde düzenlenmiş olup uygulama usul ve esaslarını belirlemek üzere de Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği çıkarılmıştır.

1. Uzlaşmanın Kapsamı

Beyan ile gümrük idaresince yapılan tespit neticesinde belirlenen veya gümrük idaresince tespitinden evvel beyan sahibince bildirilen farklılıklara ilişkin tebliğ edilen gümrük vergileri alacakları ile Gümrük Kanunu'nda ve ilgili diğer kanunlarda öngörülen cezaların tümü uzlaşma kapsamındadır (Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği (GUY), m. 4).

Uzlaşmaya konu olabilecek gümrük vergileri Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği'nin 1 nolu Ekinde gösterilmiş olup bunlar; Gümrük Vergisi, İlave Gümrük Vergisi, Tek ve Maktu Vergi, Dampinge Karşı Vergi, Sübvansiyona Karşı Telafi Edici Vergi, Katma Değer Vergisi, Özel Tüketim Vergisi, Ek Mali Yükümlülük, Toplu Konut Fonu, Tütün Fonu, Ek Fon, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, Çevre Katkı Payı, Telafi Edici Vergi ve TRT Bandrol Ücreti'dir.

Uzlaşmaya konu olabilecek para cezaları ise Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği'nin 2 nolu Ekinde gösterilmiş olup bunlar; Gümrük Kanunu'nun 234, 235, 236, 237, 238, 239 ve 241'inci maddelerinde, Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 4'üncü maddesinde, KDV Kanunu'nun 51'inci maddesinde ve Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun 16'ncı maddesinde düzenlenen idari para cezalarıdır.

Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği'nin 1 ve 2 nolu Eklerinde belirtilmeyen ve gümrük idarelerince tahsili gereken alacaklar ile bu Yönetmelik'in yayım tarihinden sonra yapılacak düzenlemeler ile getirilen alacaklar da uzlaşmaya konu olabilir. Ayrıca yükümlüye tebliğ edilen alacakların tamamı için uzlaşma talep edilebileceği gibi vergiler veya cezaların tür itibariyle bir kısmı için de uzlaşma talep edilebilir (GUY, m. 5).

Uzlaşmaya konu olamayacak alacaklar ise; gümrük vergilerinin matrahına giren ancak aslı gümrük idarelerince takip ve tahsil edilmeyen vergi vb. mali yükler, aynı tür vergi veya cezanın bir kısmı, ilgili mevzuat gereğince alacağın tahsilat aşamasına geldiği durumlarda söz konusu alacak, alacağın Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 3'üncü maddesinde yer alan kaçakçılık suçlarına ilişkin olması durumunda ve eşyanın mülkiyetinin kamuya geçirilmesine ilişkin kararlar uzlaşmaya konu edilmez. Ancak, mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilen eşya ile ilgili gümrük vergileri ve para cezaları uzlaşmaya konu edilebilir (GUY, m. 6).

Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği'nin 5'inci maddesinde yükümlünün tebliğ edilen alacakların tamamı için uzlaşma talep edilebileceği gibi vergiler veya cezaların tür itibariyle bir kısmı için de uzlaşma talep edilebileceği belirtilmesine karşın ilgili Yönetmelik'in 6'ncı maddesinde ise aynı tür vergi veya cezanın bir kısmı için uzlaşma talep edilemeyeceği düzenlemesine yer verilmiştir. Konuyu netleştirmek açısından bir örneğe yer verecek olursak; X firması ithal ettiği eşyalar ile ilgili noksan kıymet beyanında bulunduğunu fark ederek, eksik beyan gümrük idaresi tarafından tespit edilmeden, düzeltme beyannamesi vermiştir. Bunun üzerine, gümrük idaresi evvela noksan beyan farkı üzerinden 6.000 TL'lik ek vergi tarhiyatında bulunmuş daha sonra da kıymet farkı matrah toplamının %5'inden küçük olduğu için vergi farkının yarısı tutarında 3.000 TL'lik para cezası tebligatında bulunmuştur. Bu durumda X firması ilgili Yönetmelik'in 5'inci maddesi gereğince hem vergi aslı hem de para cezası için uzlaşma talebinde

bulunabileceği gibi bunlardan sadece biri için de uzlaşma talebinde bulunabilecektir. Ancak, 3.000 TL'lik para cezasının sadece belli bir kısmı örneğin 2.000 TL'lik kısmı için uzlaşma talep edemeyecektir (Selen, 2013:226; Selen, 2016:51).

2. Uzlaşma Komisyonları ve Yetkileri

Uzlaşma kapsamına giren alacaklara ilişkin uzlaşma taleplerinin değerlendirilmesi amacıyla Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü Uzlaşma Komisyonları ve Merkezi Uzlaşma Komisyonları olmak üzere iki farklı komisyon kurulmuştur.

Bölge Müdürü veya belirleyeceği Bölge Müdür Yardımcısının başkanlık edeceği Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü Uzlaşma Komisyonları Başkan dâhil, üç üyeden oluşmaktadır. Diğer iki üye Şube Müdürü, Gümrük Müdürü, Müdür Yardımcısı, Şef ve Muayene Memuru arasından Bölge Müdürü'nce belirlenir. Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüklerinde, aynı gün içerisinde görüşülecek birden fazla uzlaşma talebi için sadece bir uzlaşma komisyonu kurulur.

Üyelerinin tamamının katılımı ile toplanan komisyonlar oy çokluğu ile karar almakta olup komisyon başkan ve üyelerinin herhangi bir sebeple görevlerinin başında bulunmamaları durumunda, bunlara vekâlet edenler komisyonunda görev yapar.

Uzlaşma Komisyonları, 10.000 TL'den az olan uzlaşma talepleri için toplanamamakta olup birden fazla yükümlünün başvurusunun 10.000 TL'yi aşması durumunda ise bu talepler tek bir Uzlaşma Komisyonunca sonuçlandırılabilir (GUY, m. 7).

Uzlaşma Komisyonlarının başkanları; komisyonların usulüne uygun oluşturulmasını, çalışmalarının mevzuata uygunluğunu, gizliliğini, hızlı ve güvenli bir şekilde sonuçlandırılmasını temin eder ve gerekli tedbirleri alır (GUY, m. 8).

Uzlaşma başvurularında; konusu 500.000 TL'ye kadar olanlar (bu tutar dâhil) için Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü Uzlaşma Komisyonları, 500.000 TL'yi aşanlar için ise Merkezi Uzlaşma Komisyonları yetkili olup tutarların tespitinde fer'i alacaklar dikkate alınmaz.

Uzlaşmaya konu aynı nitelikteki alacakların birden fazla Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğüne bağlı Gümrük Müdürlüklerine ilişkin olması halinde, uzlaşma talepleri, Merkezi Uzlaşma Komisyonlarının yetkisine giren alt tutarı aşmamak şartıyla, uzlaşmaya esas alacak tutarının en çok olduğu Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğünde kurulacak Uzlaşma Komisyonunca nihayete erdirilir.

Tutarların tespitinde; her bir kalem eşyaya ilişkin gümrük vergileri ile vergi aslına bağlı kesilen cezalar toplamı, beyanname kapsamında birden fazla kalem varsa tutar tespitinde kalemlere tereddüp eden alacaklar toplamı, aynı nitelikteki alacaklara ilişkin işlemler birden fazla ise alacakların tümü dikkate alınır.

Vergi aslına bağlı olmayan cezalar ile usulsüzlük cezalarının ayrı ayrı dikkate alınması esas olup aynı nitelikteki para cezaları birden fazla ise tutar tespitinde para cezalarının toplamı dikkate alınır.

Vergi aslı ile vergi aslına bağlı olmayan cezanın birlikte tatbik edildiği hallerdeyse Uzlaşma Komisyonlarının yetki alanlarının tespitinde vergi aslı ile vergi aslına bağlı olmayan cezanın toplamı dikkate alınır (GUY, m. 9).

3. Uzlaşma Başvurusunun Süresi ve Şekli

Yükümlünün kendisi, temsilcisi veya özel vekâletname verilmesi kaydıyla gümrük müşaviri; veli ya da vasi veya aynı gümrük vergilerinin ödenmesinden yükümlü ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu olması durumunda gümrük müşavirleri Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği'nin 3 nolu Ekindeki forma uygun olarak, uzlaşmaya yetkili komisyonların sekreteryaya hizmetlerini yürütmekle görevli birimine dilekçe ile şahsen müracaat edebilecekleri gibi dilekçelerini taahhütlü posta ile de göndererek uzlaşma talebinde bulunabilirler (GUY, m. 10 ve m. 12).

İştirak nedeniyle ceza uygulananların her biri uzlaşma talep edebilir ancak uzlaşma talep edilmesi ve uzlaşmanın vaki olması halinde; uzlaşma, sadece talepte bulunanlar için hüküm ifade eder.

Uzlaşma başvurusunun yetkili komisyonlar dışındaki gümrük idarelerine yapılması durumunda, uzlaşma talebi derhal yetkili Uzlaşma Komisyonuna iletilir.

Aynı nitelikteki alacakların birden fazla gümrük müdürlüğünde veya bölge müdürlüğü bağlantılarında yapılan işlemlere ilişkin olması durumunda söz konusu alacakların toplamı tek bir uzlaşmaya konu edilebilir ki bu durumda yükümlüce yetkili Uzlaşma Komisyonuna başvurulması esas olmakla birlikte, uzlaşmaya konu alacaklara ilişkin detaylı bilgilerin verilmesi kaydıyla, işlemin yapıldığı gümrük idarelerinden herhangi birine de başvuru yapılabilir (GUY, m. 10).

Uzlaşma başvurusu, henüz itiraz edilmemiş gümrük vergileri ve vergi aslına bağlı olsun ya da olmasın tüm para cezalarının yükümlüye veya ceza muhatabına tebliğinden itibaren on beş gün içinde yapılır. Uzlaşma başvurusunda gümrük vergileri ve cezalarının tebliğ tarihleri farklı ise en son tebliğ tarihi esas alınır (GUY, m. 11).

4. Uzlaşma Başvurusunun Şartları

Gümrük idaresi ile yükümlüler arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde başvuru yöntemlerinden biri olan uzlaşma müessesesinin tatbik edilebilmesinin bazı şartları bulunmaktadır. İlk olarak uzlaşma talebinde bulunulabilmesi için diğer bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olan itiraz başvurusunun yapılmamış olması gerekmektedir. İkinci olarak eksiklik veya aykırılıkların; kanun hükümlerine yeteri kadar nüfuz edememekten veya kanun hükümlerini yanlış yorumlamaktan veya yargı kararlarıyla idarenin ihtilaf konusu olayda görüş farklılığından kaynaklanması gerekmektedir. Son olarak daha evvel uzlaşmaya konu edilen ve uzlaşmanın vaki olmadığı veya temin edilemediği gümrük vergileri ve cezalar için yeniden uzlaşma talep edilemez (GK, m. 244).

5. Uzlaşma Talebinin İncelenmesi

Uzlaşma talep dilekçesi Uzlaşma Komisyonun sekreteryaya hizmetlerini yürüten birimince öncelikle ve ivedilikle usul yönünden incelenir. İncelemede; başvuru sahibinin başvuruda bulunma yetkisine sahip olup olmadığı, başvurusunun süresi içinde yapılıp yapılmadığı, alacağın uzlaşma kapsamına girip girmediği ve uzlaşmanın komisyonun yetkisi dâhilinde bulunup bulunmadığı hususları değerlendirilir. Usul şartlarını taşımadığı anlaşılan talepler değerlendirilmez ve bu durum ilgisine yazı ile veya elektronik olarak tebliğ edilir.

Usule ilişkin eksiklikler giderilebilir nitelikteyse yükümlüye eksikliklerin tamamlanması için başvuru süresinin sonuna kadar süre verilir. Başvuru süresinin sonunda uzlaşma başvurusunda bulunulması, talep dilekçesinde usule ilişkin eksikliklerin olması ve bu eksikliklerin giderilebilir nitelikte olması durumunda üç iş günü ek süre verilir. Verilen süre sonunda eksiklikler tamamlanmaz ise talep reddedilir. Ret kararına karşı itiraz veya yargı yolu açık olup genel usullere göre dava edilebilir.

Uzlaşma başvurusunda usul yönünden bir eksikliğin olmaması durumunda sekreteryaya hizmetlerini yürüten birimce söz konusu alacaklara ilişkin işlem dosyasının bir örneği ilgili gümrük idaresinden derhal temin edilir. Uzlaşmaya konu alacağa ilişkin yapılan işlemler ve ihtilafın geçirdiği aşamalara ilişkin bilgi notu hazırlanarak sekreteryaya derhal komisyona iletilir (GUY, m. 13).

6. Uzlaşma Talebinin Sonuçları

Uzlaşma talebinde bulunulmasıyla birlikte itiraz veya dava açma süresi durmakta, uzlaşmanın vaki olmaması veya temin edilememesi durumunda süre kaldığı yerden işlemeye başlamakta ancak sürenin bitimine üç günden az kalmış olması durumunda ise süre üç gün daha uzamaktadır.

Süresi içinde uzlaşma talep edilmesiyle birlikte uzlaşma talep edilen alacaklar için, başvuru ile ilgili süreç sonuçlanmadan itiraz veya dava yoluna gidemez.

Aynı gümrük vergilerinin ödenmesinden müşterek ve müteselsil sorumluluk sebebiyle yükümlü ile birlikte gümrük müşavirlerinin uzlaşma başvuruları beraber sonuçlandırılır ki bu durumda, taraflardan biri veya her ikisinin katılımıyla uzlaşma görüşmesi yapılır. Ancak taraflardan birinin uzlaşma diğerinin itiraz yöntemini seçmesi durumunda itiraz başvurusunda bulunan tarafın talebi uzlaşma talebi sonuçlandıktan sonra değerlendirmeye alınır (GUY, m. 14).

7. Uzlaşma Görüşmeleri

Uzlaşma görüşmelerine yükümlünün veya veli ya da vasinin bizzat katılması esas olmakla birlikte yükümlünün toplantıya katılmaması durumunda, temsilcisi veya vekâletnamede özel yetki verilmesi kaydıyla, gümrük müşaviri de yükümlü adına görüşmelere katılabilir ve tutanakları imzalayabilir. Ayrıca, aynı gümrük vergilerinin ödenmesinden yükümlüyle birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu olan, uzlaşma başvurusunda bulunan ve görüşmelere kendisi ve/veya yükümlüyle birlikte katılan gümrük müşaviri de tutanakları imzalayabilir.

Yükümlü, Uzlaşma Komisyonu toplantılarında görüşlerini açıklamak üzere gümrük müşaviri bulundurabilir ancak toplantılara yükümlü dâhil, katılacak kişi sayısı üçü geçemez ve tutanıklara imza atma yetkisi olan kişi veya kişilerin yanında toplantılara katılan diğer kişi veya kişiler, görüşmede hazır bulunanlar olarak, uzlaşma tutanağına imza atarlar (GUY, m. 15).

Uzlaşma talebinin usulüne uygun yapıldığının anlaşılması durumunda, uzlaşma görüşmelerine katılınması hususu, uzlaşma davetiyesiyle en az beş gün önceden yazı ile veya uzlaşma talep dilekçesinde belirtilen e-posta adresine elektronik yolla komisyon sekreteryasınca yükümlüye tebliğ olunur. Yükümlünün istemesi halinde beş günlük süreye bağlı kalınmaksızın daha önceki bir tarih de

uzlaşma günü olarak belirlenebileceği gibi yükümlüce makul gerekçelerle katılım sağlanamayacağına toplantı başlamadan önce komisyona bildirilmesi kaydıyla ve bir defaya mahsus olmak üzere toplantı, yükümlüye daha sonra bildirilecek bir tarihe de ertelenebilir (GUY, m. 16/1 ve m. 17/2).

Belirlenen uzlaşma günü yükümlüye bildirildikten sonra komisyonun o gün toplanamayacağına anlaşılması durumunda yeni bir uzlaşma günü belirlenerek yeniden yükümlüye bildirilir (GUY, m. 17/1).

Uzlaşma görüşmelerinin belirlenen günde sonuçlandırılmaması veya daha ayrıntılı bir inceleme veya araştırma yapılmasını gerektirmesi durumunda görüşmelere, aynı gün veya sonradan belirlenerek yükümlüye bildirilecek bir başka tarihte devam edilir (GUY, m. 17/3).

Yükümlünün belirtilen yer, tarih ve saatte toplantıya katılması durumunda uzlaşma görüşmelerine başlanır (GUY, m. 16/3). Yapılan görüşme neticesinde uzlaşma sağlandığında Uzlaşma Komisyonu durumu üç nüsha düzenlenen tutanakla tespit eder ve yükümlüye derhal tebliğ eder (GUY, m. 16/4).

Uzlaşmanın temin edilemediği durumlarda temin edilememe sebebi belirtilerek komisyonca tutanağa geçirilir ve tutanağın bir nüshası yükümlüye verilir. Yükümlü uzlaşma davetine icabet etmez veya tutanağı almaktan imtina ederse; üç nüsha düzenlenen tutanağın iki örneği, gereği yapılmak üzere derhal ilgili Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğüne veya Gümrük Müdürlüğüne gönderilir, bir nüshası da Uzlaşma Komisyonunda tutulan dosyada saklanır, yükümlüye de ayrıca bir tebligat işlemi yapılmaz (GUY, m. 16/5).

Uzlaşma vaki olmaz ise komisyonun nihai teklifi tutanağa geçirilir ve bir nüshası yükümlüye verilir. Yükümlü, Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği'nin 14'üncü maddesinde belirtilen hususlar dikkate alınmak şartıyla, Gümrük Kanunu'nun 242'nci maddesinde belirtilen on beş günlük sürenin son günü mesai saati bitimine kadar komisyonun nihai teklifini kabul ettiğini bir dilekçeyle ilgili gümrük müdürlüğüne bildirdiğinde, bu tarih itibarıyla uzlaşma vaki olmuş kabul edilir ve buna göre işlem yapılır (GUY, m. 16/6). Komisyon çalışmaları esnasında düzenlenen tutanakların yükümlüye imzalatılarak bir nüshasının yükümlüye verilmesi tebliğ hükmünde olup, yükümlüye ayrıca bir tebligat yapılmaz (GUY, m. 16/7).

Uzlaşma talep dilekçesinin ilgili Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü Uzlaşma Komisyonu kayıtlarına girdiği tarihten itibaren en fazla kırk beş gün içinde nihayete erdirilmesi esastır ancak uzlaşma görüşmelerinin belirlenen günde sonuçlandırılmaması veya daha ayrıntılı bir inceleme veya araştırma yapılmasını gerektirmesi hallerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak kırk beş günlük süre aşılabılır ve süreç tamamlanana kadar komisyon çalışmalarına devam eder. Ayrıca Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği madde 7/7 gereğince Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüklerine yapılan uzlaşma taleplerinin üç ay içerisinde 10.000 TL'ye ulaşmaması durumunda, takip eden ay içinde mevcut uzlaşma taleplerinin sonuçlandırılması gerekmekte olup söz konusu sürelerin hesaplanmasında ilk yapılan uzlaşma başvuru tarihi esas alınır (GUY, m. 18).

8. Uzlaşmanın Sonuçları

Uzlaşma toplantısı neticesinde uzlaşma vaki olmamış ise bu husus, uzlaşma vaki olmuş ise uzlaşılan tutarlar ilgili gümrük müdürlüğüne bildirilir (GUY, m. 19/1).

Uzlaşma vaki olduğunda Uzlaşma Komisyonlarının düzenleyecekleri uzlaşma tutanakları kesin olup, gereği ilgili gümrük müdürlüğünce derhal yerine getirilir. Gümrük müdürlüğü tahakkuk ve tebliğ edilmiş olan gümrük vergileri ve/veya kesilen para cezalarını uzlaşılan tutarlara göre düzeltir.

Üzerinde uzlaşılan ve tutanakla tespit edilen hususlar dâhil, Uzlaşma Komisyonlarının tüm çalışmaları ve işlemleri hakkında yükümlü veya cezanın muhatabı ya da idarece dava açılmaz, hiçbir mercie şikâyet veya itirazda bulunulamaz, herhangi bir idari inceleme, araştırma ve soruşturmaya konu edilemez, geri verme ve kaldırma talebinde bulunulamaz. Uzlaşılan alacakla ilgili olarak Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'na göre daha sonra cezaya hükmedilmesi durumunda Gümrük Yönetmeliği'nin 579'uncu maddesine göre işlem tesis edilir (GUY, m. 21).

Uzlaşmanın vaki olmadığı veya temin edilemediği durumlarda yükümlü, tahakkuk eden ve kendisine tebliğ edilen alacaklara, uzlaşmanın vaki olmadığına dair düzenlenen ve kendisine tebliğ edilen tutanağın tebliğinden itibaren Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği'nin 14'üncü maddesinde belirtilen esaslar dâhilinde itiraz/dava yoluna gidebilir. Ancak uzlaşmanın vaki olmadığı veya temin edilemediği durumlarda, aynı alacaklar için yeniden uzlaşma talep edilemez (GUY, m. 22).

Uzlaşılan cezalar hakkında Kabahatler Kanunu'nun 17'nci maddesi gereğince ayrıca peşin ödeme indiriminden faydalanılamaz (GUY, m. 23).

Uzlaşma konusu yapılan alacaklar, uzlaşma gerçekleştiğinde, uzlaşma tutanağının tebliğinden itibaren genel hükümler çerçevesinde bir ay içinde ödenir. Uzlaşılan vergilerin ilgili olduğu gümrük beyannamelerinin tescil tarihinden itibaren uzlaşma tutanağının imzalandığı tarihe kadar geçen süre için, uzlaşılan tutar üzerinden 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre belirlenen gecikme zammı oranında gecikme faizi tatbik edilir (GUY, m. 24).

9. Teminatlı İşlemlerde Uzlaşma

Gümrüklü yer ve sahalardaki eşyaya ilişkin tahakkuk eden alacaklara yükümlüce uzlaşma talep edilmesi durumunda, ayrıca talep edilmesi kaydıyla, tahakkuk eden alacaklar teminata bağlanarak eşya yükümlüsüne teslim edilebilir. Yükümlüsüne teslim edilen eşyaya ait alacaklar için uzlaşma vaki olmaz ise uzlaşılan tutar teminattan mahsup edilir. Uzlaşılan tutarın yükümlüce nakden ödenmesi durumundaysa teminat iade olunur. Uzlaşma vaki olmaz veya temin edilemezse genel hükümlere göre işlem tesis edilir (GUY, m. 26).

V. GÜMRÜK UYUŞMAZLIKLARININ SULH YOLU İLE HALLİ

Yargı mercilerinin son yıllarda artan iş yükü ile birlikte yargılamalar da uzamakta, bu durum ise uyuşmazlığın tarafları için olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. Uzayan yargılamalarla davanın tarafları hem ciddi maddi kayıplarla karşı karşıya kalmakta hem de arzuladıkları sonuca da ulaşamamaktadırlar. Belirtilen bu sebepler hasebiyle tarafların uyuşmazlıklarını yargı mercilerine başvurmadan gideren çözüm yöntemleri arayışı başlamış ve uyuşmazlıkların yargı yoluna başvurulmadan tarafların kendi aralarında anlaşarak sonlandırılmasına yönelik eğilim bir takım düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir (Hasoğlu, 2016:1982).

2011 yılında 659 sayılı KHK ile idarelerin taraf oldukları uyuşmazlıkları sulh yolu ile çözüme kavuşturabilmeleri düzenlemesi yapılmıştır. Söz konusu KHK ile: *“İdari işlemler dolayısıyla haklarının ihlal edildiğini iddia edenlerin idareye başvurarak uğramış oldukları zararın sulh yoluyla giderilmesini dava açma süresi içinde isteyebilecekleri, sulh istemine ilişkin başvuruyla işlemeye başlamış olan dava açma süresinin duracağı, başvuru sonuçlanmadan dava açılmayacağı, sulh başvurularının altmış gün içinde sonuçlandırılmasının zorunlu olduğu, başvuru altmış gün içinde sonuçlandırılmamışsa isteğin reddedilmiş sayılacağı, başvurunun belli bir konuyu ve somut bir talebi içermemesi halinde idari makamca reddedileceği, reddedilmeyen başvuruların hukuki uyuşmazlık değerlendirme komisyonuna gönderileceği, hukuki uyuşmazlık değerlendirme komisyonunca bilirkişi incelemesi dâhil olmak üzere gerekli her türlü araştırma ve incelemenin yapılacağı, hukuki uyuşmazlık değerlendirme komisyonunun inceleme sonunda hazırlayacağı raporu karar vermeye yetkili mercilere sunacağı”* gibi düzenlemelere yer verilmiştir.

Gümrük mevzuatının teknikliği, karmaşıklığı ve konularının çokluğu, kavram ve deyimlerin geniş anlamlar içermesi, uzun yıllar boyunca hem yükümlüleri hem de gümrük idaresini gereksiz yere yoran, oyalayan ve maddi yük getiren gümrük uyuşmazlıklarının sayısal olarak artıyor olması; ihtisaslaşmayı gerekli kılmaktadır (Karadiş, 2006; Yağan, 2011; HSYK, 2013:1). Her ne kadar alternatif bir çözüm yöntemi olarak sunmuş olduğumuz gümrük uyuşmazlıklarının sulh yolu ile halli bürokrasiyi daha da artıracak bir yöntem olarak görünse de; çağdaş kamu yönetimi anlayışının katılımcılık ve şeffaflık ilkelerinin bir yansıması olarak, idari işlemlere yükümlünün de katılımını sağlayan, vergilendirmede adalet ve eşitliği temin etmeye yarayan, idareyi ve yükümlüyü uzun süren yargı uyuşmazlıkları ile yormamayı amaçlayan bir araç olarak kabul etmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır (Yağan, 2011).

İlgili KHK'den hareketle uyuşmazlıkların sulh yolu ile hallinin Gümrük Kanunu'nda yer verilen çözüm yöntemlerinin ardından yargı mercilerine başvurudan önce alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak değerlendirilmesinin hem alanında uzmanlaşmış gümrük idaresi açısından hem yükümlüler açısından yararlı olacağı kanaatindeyiz.

SONUÇ

Kendine özgü kanunlarında ayrıntılı olarak düzenlenen özel vergi kanunlarının şekle ve usule ilişkin konuları Vergi Usul Kanunu'nda düzenlenmiştir. Ancak Vergi Usul Kanunu 2'nci maddesi ile gümrük idarelerince tahsil edilen vergi ve resimleri kanun kapsamından çıkarmıştır.

2000 yılında yürürlüğe giren 4458 sayılı Gümrük Kanunu kendine has ve bağımsız yapısı ile gümrük vergilerine ilişkin vergilendirme sürecini, uygulanacak yaptırımları, gümrük idaresi ile yükümlüler arasında meydana gelebilecek uyuşmazlıkların çözüm yöntemlerini belirli bir sistematik dâhilinde ele alarak düzenlemiştir.

Gümrük Kanunu çalışmanın konusunu oluşturan gümrük idaresi ile yükümlüler arasında meydana gelmesi muhtemel uyuşmazlıkların çözümünü de Vergi Usul Kanunu'ndan farklı bir şekilde düzenlemiştir. Yükümlüler, gümrük idaresi ile aralarında meydana gelecek uyuşmazlıkları doğrudan yargı mercilerine taşıyamamakta, ilk olarak idari çözüm yöntemlerini tüketmek zorundadırlar.

Gümrük vergisine ilişkin uyuşmazlıkların idari çözüm yöntemlerine Gümrük Kanunu'nun 242-244'üncü maddeleri arasında yer verilmiş olup bu çözüm yöntemleri; itiraz, kimyevi tahlil sonuçlarına itiraz ve uzlaşma müessesesidir. Yükümlülerin bu idari çözüm yöntemlerinden ilk olarak uzlaşma müessesesine başvurmaları Gümrük Kanunu'nun 244'üncü maddesi çerçevesinde çok daha anlamlıdır. Çünkü ilgili madde kapsamında uzlaşma başvurusu henüz itiraz başvurusu yapılmamış gümrük vergileri ve cezaları için geçerlidir. Yani kendisine tebliğ edilen gümrük vergileri ve cezalar için itiraz başvurusu yapmış olan bir yükümlü artık uzlaşma hakkını yitirmektedir. Uzlaşma müessesesini diğer çözüm yöntemlerinden ayıran bir diğer özellikte tarafların aralarındaki sorunu "beraber" çözmelerine imkân sağlamasıdır. Türk Vergi Hukuku'na ilk olarak 1963 yılında girmiş olan bu barışçıl çözüm yöntemi gümrük vergileri ve cezalarına ilişkin olarak ise ancak 2011 yılında uygulama alanı bulmuştur ki Gümrük Kanunu'nun ilk halinde olmayan uzlaşma müessesesi idari çözüm yöntemleri arasında da en yeni olanıdır. Uzlaşma müessesesinin Gümrük Kanunu'na alınmasının gerekçesi ise iç vergilerde olduğu gibi gümrük idaresince alınan vergiler için de uzlaşma imkânından yararlanılabilemesinin teminidir.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca yayınlanan 2011 yılı Faaliyet Raporunda uygulanmaya başlanılan uzlaşma yönteminin amacı; yükümlüden istenilen vergi ve cezaların bir kısmından vazgeçilmesi karşılığında, vergi alacağının hemen tahsil edilmesi imkânı sağlanması, bu sayede yargı sürecinin uzaması nedeniyle doğacak sıkıntıların önlenmesi ve çok sayıda davanın takip külfetinin ortadan kaldırılması şeklinde açıklanmıştır. Ayrıca 31.08.2011 tarihinde Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği yürürlüğe girmiş; Aralık 2011 sonuna kadar Merkezi Uzlaşma Komisyonuna 16 adet uzlaşma talebinde bulunulmuş, bunlardan 4 tanesi için görüşmeler yapılarak karara bağlanmış, 3 tanesi reddedilmiş, kalan 9 adet başvuru ise neticelendirilmek üzere 2012 yılına kalmıştır. Diğer taraftan, Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüklerine Eylül-Aralık ayları içerisinde 396 başvuru yapılmış, bunlardan 221 tanesi için uzlaşmaya varılmış, 21 tanesi için uzlaşma sağlanamamış, 34 adedi ise reddedilmiş olup geri kalan 120 tanesi neticelendirilmek üzere 2012 yılına kalmıştır. Uzlaşma yönteminin hayata geçtiği 2011 yılında toplamda yükümlülerce 412 adet başvuru gerçekleştirilmiştir. Uzlaşma yönteminin uygulanmaya başlandığı 2011 yılından 2016 yılı sonuna kadar toplamda 17.037 adet başvuru alınmış ve olumlu sonuçlanan uzlaşma görüşmeleriyle toplamda 260.325.862,36 TL'lik gelir elde edilmiştir. Uzlaşma yönteminin sonuçlarına bakıldığında yöntemden beklenen başarımın sağlandığı görülmektedir.

İdari çözüm yöntemlerinden bir diğeri olan itiraz yöntemi ise 2009 yılında uygulanmaya başlanılmıştır. İtiraz yönteminde yükümlüler kendilerine tebliğ edilen gümrük vergileri, cezalar ve idari kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde bir dilekçe ile itiraz edebilirler. Bu düzenleme ile yükümlüler yalnızca tarh edilen gümrük vergisine değil, cezalar ve idari kararlara karşı da itiraz hakkını elde etmişlerdir. Yükümlüler idari çözüm yöntemlerinden uzlaşmaya başvurup istediği sonucu elde edememesi yani uzlaşmanın vaki olmaması veya temin edilememesi halinde itiraz yöntemine başvurabilirler. Ancak yükümlü ister uzlaşma yöntemine başvursun isterse başvurmasının uyuşmazlık konusuna itiraz etmeden dava etmesi halinde bu durum yargı mercilerince merci tecavüzü nedeniyle reddedilecektir.

İdari çözüm yöntemlerinden sonuncusu ise özel bir itiraz yöntemi olan kimyevi tahlil sonuçlarına itirazdır. Yükümlüler beyanları ile birinci tahlil sonucu uyuşmadığında hem gümrüğe karşı gerçek olmayan beyanda bulunma hem de gümrük vergilerini cezalı ödemek veya dış ticaret politikası önlemlerine tabi

olmakla karşı karşıya kalacaktır. Bu nedenlerle, yükümlünün beyanından farklı çıkan birinci tahlil sonucuna itiraz etmesi ve ikinci tahlil istemesi kuvvetle muhtemeldir. İkinci tahlil sonucu da yükümlünün beyanı ile örtüşmediğinde yükümlü bu duruma karşı itiraz yöntemine başvurabilir. Görüldüğü üzere yükümlü uzlaşma yöntemine başvurup istediği sonucu alamadığında veya kimyevi tahlil sonucuna itiraz edip istediği sonuca ulaşamadığında son olarak itiraz yöntemine başvuracaktır. Yükümlü buradan da istediği sonucu alamaz ise bu durumu yargıya taşıyacaktır.

Ülkemizde yargılamaların çok uzun zaman alması ve maddi ve manevi olarak külfetli olması hasebiyle Gümrük Kanunu'nda yapılan düzenlemenin yerinde olduğu kanaatini taşımaktayız. Ancak Gümrük Kanunu'nda düzenlenen üç alternatif uyuşmazlık çözüm yönteminin tüketilmesinin ardından yargı mercilerine başvurmadan önce uyuşmazlık konusunun hukukçular gözüyle değerlendirilmesinin, kurulacak hukuki uyuşmazlık değerlendirme komisyonundan konu ile ilgili bir rapor alınarak uyuşmazlığın sulh yolu ile hallinin bir alternatif çözüm yolu olarak daha değerlendirilmesi kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

AKALIN, Şükrü Haluk (2011), Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

BOZKURT, Cevdet (2012), "İhtirazi Kayıt Yoluyla Gümrük Beyanı Mümkün Müdür?", Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog Dergisi, Sayı 289.

CANDAN, Turgut, "Vergi Uyuşmazlıklarının Yargı Yoluyla Çözümü", <https://turgutcandan.com/2016/03/30/vergi-uyusmazliklarinin-yargi-yoluyla-cozumu/>, Erişim Tarihi: 03.01.2018.

DİKMEN, M. Orhan (1958), Maliye Dersleri, Sermet Matbaası, İstanbul.

EDİZDOĞAN, Nihat ve Ali ÇELİKKAYA (2012), Vergilerin Ekonomik Analizi, Dora Yayınları, Bursa.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (2018), <http://ab.gtb.gov.tr/uluslararası-orgutler/dunya-ticaret-orgutu> Erişim Tarihi: 23.01.2018.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2011-2012-2013-2014-2015-2016 Yılları İdare Faaliyet Raporları.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Hukuki Müzakere Toplantıları, 14-17 Kasım 2013 / Adana.

HASOĞLU, Aynur (2016), "İdare Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:65, Sayı:4.

KARADIŞ, Yücel (2006), "Gümrük Vergileri, İtiraz ve İdari Yargıya Başvuru", Yaklaşım Dergisi, Sayı:157.

KILIÇ, Kaptan (2013), Kaçakçılık Suçları Gümrük Kabahatleri ve Gümrük Uyuşmazlıklarının Çözüm Yolları, Gazi Kitabevi, Ankara.

KIZILOĞLU, Şükrü ve Zuhale KIZILOĞLU (2012), Vergi İhtilafları ve Çözüm Yolları, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara.

KOCAHANOĞLU, Osman Selim (1982), Vergi Uyuşmazlıkları ve İdari Uyuşmazlıklar, İstanbul.

SAYGILIOĞLU, Nevzat ve Remzi AKÇIN (2015), Dış Ticaret ve Gümrük, Cem Web Ofset San. Tic. Ltd. Şti., Ankara.

SAYGILIOĞLU, Nevzat (2003), “Gümrük Vergisi Uyuşmazlıklarının İdari Aşamada Çözümü”, Yaklaşım Dergisi, Sayı 127.

SELEN, Ufuk (2013), Gümrük İşlemleri ve Vergilendirilmesi, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

SELEN, Ufuk (2016), “Gümrük Uyuşmazlıklarında Uzlaşma Mekanizmasının İşleyişi”, Bursa Bilanço Dergisi, Sayı 162.

SIDAL, Hulusi (1966), Gümrük Politikası Mevzuatı ve Tatbikatı, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını No 39-196.

TUNCER, Selahattin (2001), Gümrükler ve Gümrük Vergileri (Teori-Uygulama), Yaklaşım Yayınları, Ankara.

TUNCER, Selahattin (1972), Kamu Maliyesi, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları No 41.

TUNCER, Selahattin (2000), “Gümrük Vergisi Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları-I”, Yaklaşım Dergisi, Sayı 89.

Türk Dil Kurumu (2018),

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GT.S.5a5d277a508149.65129033 Erişim Tarihi: 15.01.2018.

YAĞAN, Haldun (2011), “Gümrük Vergi Hukukunda Yeni Bir Müessese: Uzlaşma”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:275.

YAVAŞLAR, Funda Başaran (2008), “Türk Vergi Hukuku’nda Uzlaşma”, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt XXV, Sayı 2.

YILMAZ, Ejder (2011), Hukuk Sözlüğü, Yetkin Yayınları, Ankara.

YÜCE, Mehmet ve Ali ÇELİKKAYA (2016), Örnek Uygulamalarla Gümrük Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları, Dora Basım-Yayın Dağıtım, Bursa.

5911 sayılı Gümrük Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, R.G. 27281, 07.07.2009.

Gümrük Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı İle Gerekçesi, <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0602.pdf> Erişim Tarihi: 08.01.2018.

6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, R.G. 27857 (M), 25.02.2011.

Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı İle Gerekçesi, http://www.adaletbiz.com/images/dosyalarim/6111/6111_say_1_kanun_gerekcesi_pdf.pdf Erişim Tarihi: 08.01.2018.

205 sayılı Vergi Usul Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Hükümler Eklenmesi Hakkında Kanun, R.G. 11343, 28.02.1963.

659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri Ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname, R.G. 28103, 02.11.2011.

D 7. D T.06.10.2005, E.2004/3623, K.2005/2342,

<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet>
Erişim Tarihi: 20.01.2018.

D 7. D T.28.02.2007, E.2006/567, K.2007/811,

<https://kararara.com/forum/viewtopic.php?f=77&t=17789&start=35> Erişim Tarihi:
08.01.2018.

D 7. D T.09.10.2007, E.2007/1745, K.2007/4096,

<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf?dswid=-6785#> Erişim Tarihi: 21.01.2018.

<http://www.orgtr.org/tr/gumruk-kanununun-242-nci-maddesi-genelge-20131> Erişim Tarihi:
09.01.2018.